

۱۴۴۳۵۳۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحولات تاریخی و جغرافیایی بلوچستان

از ظهور صفویه تا سقوط قاجاریه

(۱۳۴۴-۹۰۷ ه.ق)

تألیف

دکتر مریم ابراهیم

(عضو هیأت علمی دانشگاه جامع علمی و فرهنگی)

سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

۱۳۹۵

سرشناسه

: ابراهیمی، مریم، ۱۳۴۳.

عنوان و نام پدیدآور

: تحولات تاریخی و جغرافیایی بلوچستان از ظهور صفویه تا سقوط قاجاریه (۱۳۴۴-۹۰۷.ق.) / تألیف مریم ابراهیمی.

مشخصات نشر

: تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری

: ۲۱۸ ص.

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۹۸۶-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع

: بلوچستان - تاریخ Baluchistan-History

موضوع

: بلوچستان - جغرافیای تاریخی Baluchistan-Historical geography

موضوع

: بلوچستان - کتابشناسی Baluchistan- Bibliography

موضوع

: ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۳۴۴ ق. Iran- History- Qajars, 1779-1925

سازمان زوده

: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

ردیف کتبه

: ۱۳۹۵ الف ۲۰۳/DSR

ردیف دیسی

: ۹۵۵/۱

شماره کتابخانه ملی

: ۴۵۰۲۷۹۲

تحولات تاریخی و جغرافیایی بلوچستان

از ظهور صفویه تا سقوط قاجاریه

(۱۳۴۴-۹۰۷.ق.)

تألیف: مریم ابراهیمی

ناشر: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

چاپ: اول ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۹۸۶-۸

این اثر، مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. در صورت کسر تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مؤلف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه نماید مورد پیگرد قانونی خواهد گرفت.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سازمان انتشارات

نشانی سازمان انتشارات: تهران - خیابان انقلاب اسلامی - خیابان فخررازی - خیابان شهدای ژاندارمری - پلاک ۷۲، تلفن: ۶۶۴۵۲۹۴۸

مرکز پخش:

خیابان انقلاب - بین فلسطین و چهارراه ولیعصر - جنب مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران - تلفن: ۶-۶۶۴۸۷۶۲۵

فروشگاه اینترنتی: www.ldbook.ir

پست الکترونیکی: info@isba.ir

پایگاه اطلاع‌رسانی: www.isba.ir

تقریظ ۷

مقدمه ۹

فصل اول: منبع‌شناسی و نقد آن در حوزه‌ی بلوچستان ۱۱

منابع داخلی ۱۳

- باب تاریخ کرمان؛ ۱۳

- جغرافیای کرمان؛ ۱۳

- تاریخ و جغرافیای بلوچستان؛ ۱۳

- ناسخ‌التواریخ؛ ۱۳

- جغرافیای نظامی ایراک (مکه)؛ ۱۳

- «سرگذشت بلوچستان و مرزهای آن» و «عملیات قشون در بلوچستان»؛ ۱۵

- روزنامه ایران؛ ۱۷

- سفرنامه کرمان و بلوچستان؛ ۱۸

- سفرنامه بلوچستان (از ماهان تا چابهار)؛ ۲۰

منابع خارجی ۲۰

- کتاب ایران شرقی ۲۰

- سفرنامه کاپتان گرانت؛ ۲۲

- سفرنامه سند و بلوچستان؛ ۲۳

- سفرنامه‌سرسی سایکس (ده هزار میل در ایران)؛ ۲۵

- مهاجمان سرحد (رویارویی نظامی انگلستان با سرداران بلوچ ایرانی)؛ ۲۸

- شرح آسیای مرکزی و انتشار سیویلیزاسیون روسی در آن ۳۱

منابع اسنادی ۳۴

- کتاب‌های یکصد سند تاریخی و پنجاه سند تاریخی (ابراهیم صفایی) ۳۴

- بلوچستان در سال‌های ۱۳۰۷ تا ۱۳۱۷ هجری قمری؛ ۳۴

۳۵	 سفرنامه
۳۶	 تحقیقات جدید (مآخذ)
۳۶	 کتاب‌ها
۳۶	 • سازمان سیاسی حکومت محلی بنت؟
۳۶	 • حکایت بلوچ
۳۷	 • تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس در قرن نوزدهم میلادی
۳۹	 مقالات
۴۱	 فصل دوم: جغرافیای تاریخی و سیاسی بلوچستان
۴۲	 جغرافیای تاریخی
۴۳	 اقلیم
۴۳	 - آب و هوا
۴۴	 منطقه‌ی خوش آب و هوا
۴۴	 منطقه‌ی معتدل
۴۵	 منطقه‌ی گرمسیری (گرم)
۴۵	 منطقه‌ی ساحلی
۴۶	 منابع آبی
۴۷	 رودخانه بمپور
۴۷	 رودخانه ماشکیل
۴۸	 رودخانه سرباز
۴۸	 رودخانه میر جاوه
۴۸	 ناهمواری‌ها
۵۲	 جغرافیای سیاسی بلوچستان
۵۲	 تقسیمات سیاسی بلوچستان قبل از تجزیه

۵۲	سطح دیگری از تقسیمات بلوچستان قبل از جدایی عبارت بود از:
۵۳	تقسیمات سیاسی بلوچستان ایران بعد از تجزیه
۵۳	تأثیر متقابل جغرافیا و سیاست در بلوچستان
۵۵	۱- تأثیر گذاری وضعیت جغرافیایی ایران بر حوادث سیاسی
۵۷	۲- تأثیر گذاری وضعیت جغرافیایی بر وضعیت سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بلوچستان

۶۹	فصل سوم: مرزهای سیاسی بلوچستان از صفویه تا برآمدن قاجاریه
۶۹	دوره صفویه
۷۳	دوره افشاریه
۷۷	دوره فترت پس از نادرشاه تا برآمدن قاجاریه
۸۰	سیاست های دولت قاجاریه
۸۰	- آقامحمدخان (۱۲۱۲-۱۲۰۹ق)
۸۲	- دوره فتحعلی شاه (۱۲۵۰-۱۲۱۲)
۸۷	۱. مأموریت عباسقلی خان
۹۰	اهمیت یافتن مرزهای جنوب شرق (بلوچستان)
۹۴	- دوره محمد شاه (۱۸۴۸-۱۸۳۵م/۱۲۶۴-۱۲۵۰ق)
۹۸	مأموریت آقاخان محلاتی
۱۰۹	سیاست های دولت مرکزی
۱۱۲	سیاست های انگلیس
۱۲۲	- دوره ناصرالدین شاه (۱۸۹۵-۱۸۴۸م/۱۳۱۳-۱۲۶۴ق)
۱۲۶	سیاست های دولت مرکزی
۱۲۶	- دوره صدارت میرزا تقی خان امیرکبیر (۱۲۶۷-۱۲۶۴ق)
۱۳۳	- دوره میرزا آقاخان نوری (۱۲۷۴-۱۲۶۸ق)

۱۳۷	نگاهی به وضعیت کلات (۱۲۷۴-۱۲۶۴ق).....
۱۴۱	۲- دوره صدارت میرزا حسین خان سپهسالار.....
۱۴۴	قبول حکمت گلداسمید توسط سپهسالار.....
۱۴۵	اهداف انگلیس از تجزیه بلوچستان (حکمت گلداسمید).....
۱۵۲	۳- چگونگی تجزیه بلوچستان.....
۱۵۹	نشست تهران و مرزهای جنوب شرقی ایران.....
۱۶۵	۳- بلوچستان در دوره جانشینان سپهسالار.....
۱۶۷	- کمیسیون دوم مرزی (کمیسیون مختلط).....
۱۷۹	نتیجه افدا مرزی در دوره ناصری.....
۱۸۹	فصل چهارم: پس از مشروطیت.....
۲۰۰	منابع و مآخذ.....

مقدمه

در تمامی سده نوزدهم و تا اواسط سده بیستم میلادی صیانت از هندوستان در برابر رقبای اروپایی و دولت‌های پیرامونی هند اهمیت راهبردی برای انگلیس داشت و سیاست‌های آن کشور در حفاظت از هند، بر ایجاد حکومت‌های محلی حایل همسو با آن کشور، تضعیف حاکمیت حکومت مرکزی قاجار بر ایالت‌های شرقی و تجزیه بلوچستان بود. واضح است که در تجزیه و جدایی بلوچستان، خط‌های جهانی به خصوص انگلیسی‌ها نقش داشتند، و رقابت‌های دولت‌های روسیه و انگلیس مهمترین عامل موثر در این «امر بزرگ»^۱ بود.

این پژوهش در خصوص یکی از ایالت‌های مهم، واقع در جنوب شرقی ایران است، که از دوره افشاریه نام بلوچستان یافت. در دوره مورد بحث، بخشی از ایالت کرمان محسوب می‌شد. این سرزمین از ایام کهن بخشی از غرب ایران و بخش مهم و جدایی ناپذیری از کل ایران بزرگ بوده است. ساکنین آن در طول تاریخ، با حفظ اصالت، روحیات و اخلاق ایرانی و آریایی خود بر ایرانی بودن خود بالیده‌اند و همواره در تحولات سیاسی و اجتماعی ایران ایفاء نقش کرده‌اند.

سلسله قاجاریه سیاست واحد و مشخصی در جنبه شرقی ایران نداشت. جنگ‌های طولانی با روس و مناقشات با عثمانی همراه با آشوب‌های داخلی، ضعف اقتصادی و وابستگی برخی رجال قاجاری به بیگانگان توأم با کم‌اطلاعی و بی‌خبری آنان از سیاست‌های جهانی و رقابت‌های استعماری باعث ناتوانی در اعمال قدرت در جنوب شرق ایران و نهایتاً نزدیکی آنان به مداخلات و تمکین در قبال فشار انگلیس در تعیین مرزها و جدایی بلوچستان گردید.

طوایف بلوچ با احساس تعلق کامل به ایران و سرزمین آباء و اجدادی خود و به دلیل خویشاوندی ساکنین دوسوی مرز واکنش قهرآمیزی در مقابل جدایی و تجزیه بلوچستان از خود نشان دادند که منجر به بروز جنگ‌های متعددی بین گروه‌هایی از طوایف بلوچ با نیروهای انگلیسی گردید. ضعف دولت مرکزی در حمایت از مقاومت طوایف بلوچ و تطمیع و فشار انگلیسی‌ها باعث شکسته شدن مقاومت و پذیرش ناگزیر این جدایی و تجزیه بلوچستان از جانب آنان گردید.

۱. پیروز، مجتهد زاده: بازیگران کوچک در بازی بزرگ (استقرار مرزهای شرقی ایران و بیدایش افغانستان)، ترجمه سید عباس احمدی، تهران، معین، چاپ اول، ۱۳۸۶.